

FONDI MONETAR NDËRKOMBËTAR

Ambrogio Lorenzetti, Efektet e Mirëqeveris në Jetën e Qytetit; Fresco; Palazzo Pubblico, Siena (Italy)

KORRUPSIONI: KOSTOT dhe STRATEGJITË ZBUTËSE

SEMINAR PARLAMENTAR

Konteksti Global

- ▶ Korrupsioni identifikohet si një nga problemet më të rëndësishme që shfaqet sot në botë
- ▶ Rritja e pabarazisë në të ardhurat ushqen perceptimin se sistemet kombëtare dhe globale janë "të manipuluar"
- ▶ Korrupsioni ushqen perceptime të tilla dhe shkakton indinjatë morale
  - ▶ Protestat në rrugë (p.sh. Pranvera Arabe, Ukraina, Hondurasi, Guatemala)

Impakti Makroekonomik

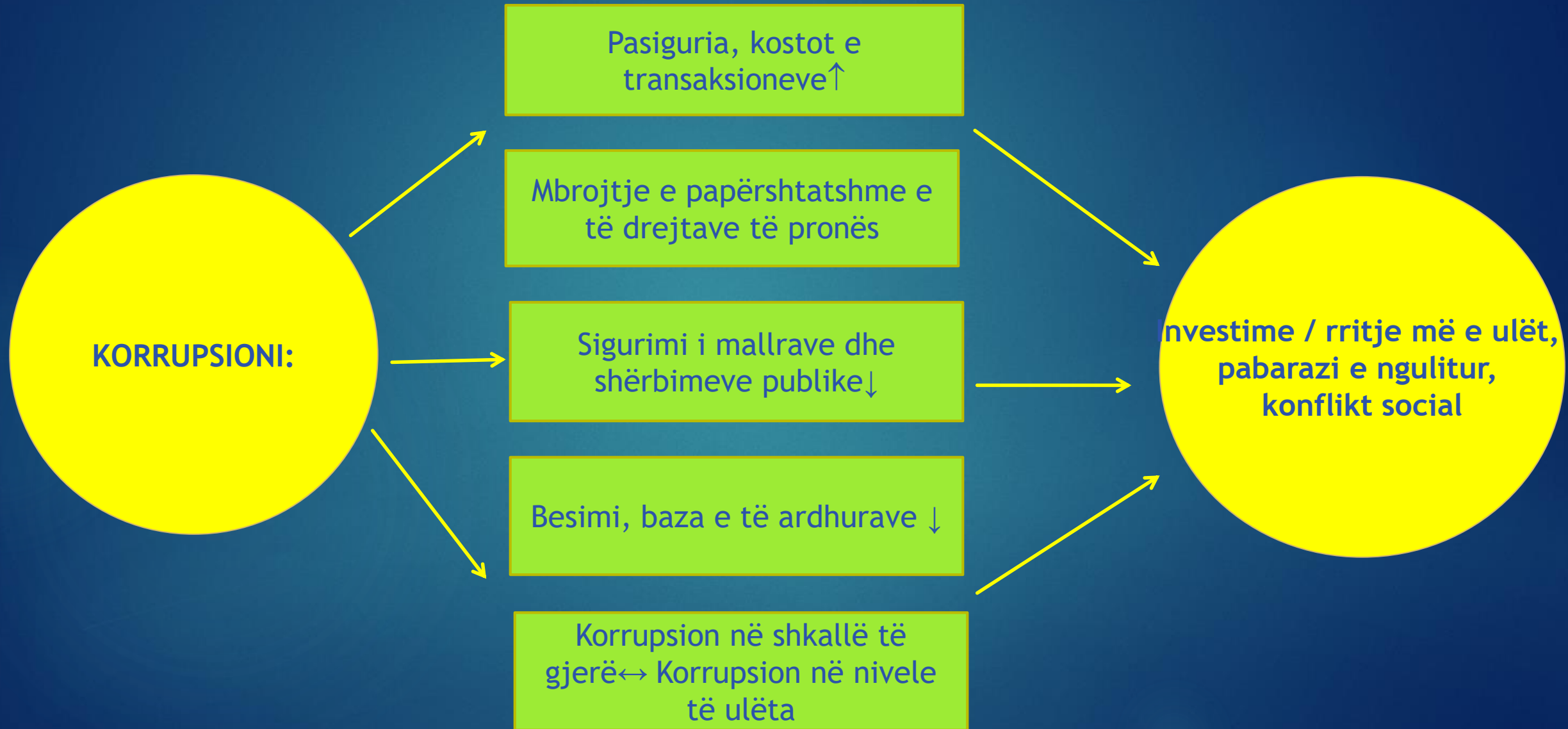
- ▶ Korrupsioni në Sektorin Publik - shpërdorimi i pozitës zyrtare për përfitime private
- ▶ Cenon ekonomitë në të gjitha fazat e zhvillimit
- ▶ Vetëm kostoja e rrushfeteve - \$1.5 deri në \$2 trilion (rreth 2 përqind e GDP-së globale)
- ▶ Është e qartë që korrupsioni ka impakt makro-ekonomik
- ▶ Studime që përfshijnë disa vende sëbashku tregojnë se kostoja ekonomike dhe sociale e korrupsionit dëmton aftësinë për të arritur rritje gjithëpërfshirëse dhe të qëndrueshme

Objektivat

- ▶ Kostoja sociale dhe ekonomike e korrupsionit - Vështrim i përgjithshëm
- ▶ Si të reduktojmë korrupsionin?
  - ▶ Kuadër i thjeshtë analitik - Afrimi i politikave dhe kanaleve
  - ▶ Roli i FMN-së

Kostoja Sociale dhe Ekonomike e Korrupsionit

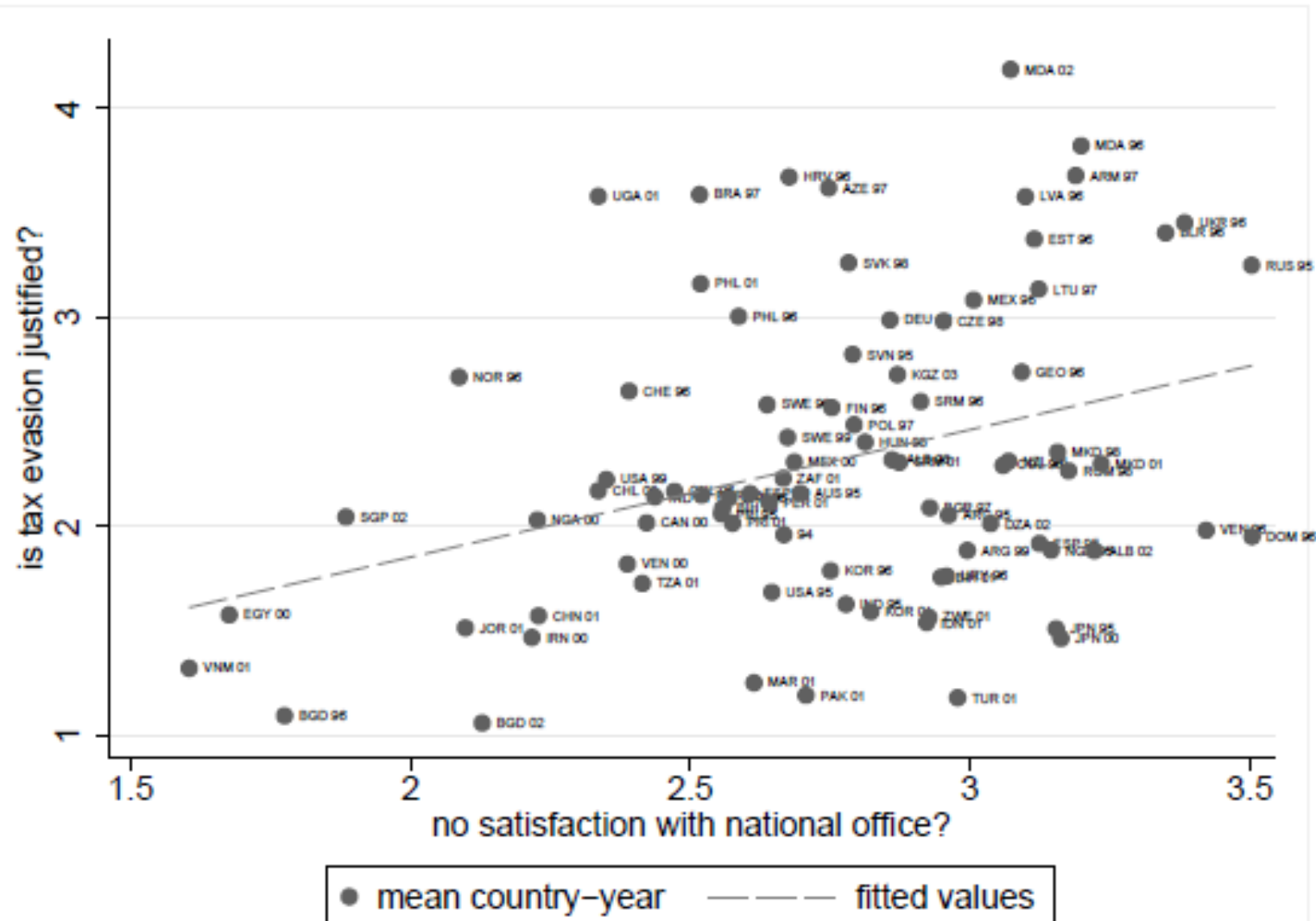
Kostoja e Korrupsionit Kanalet

"Korrupsioni vret" (pasojat e zjarrit në klubin e natës në Bukuresht në vitin 2015)

Korrupsioni, besimi dhe baza e të ardhurave

Burimi: Sondazhi i vlerave botërore

Strategji për Trajtimin e Korrupsionit

Kostot dhe Strategjia

Përvoja e Fondit

- Një qasje holistike kërkohet për ndërtimin e një strategjie efektive

Mirëpo masat duhet të jenë sistematike; sidomos duhet të sigurohemi që kuadri institucional të jetë i përshtatshëm.

- Është një proces afatgjatë (duhet të administrohen pritshmëritë)

Ka vend për masa afatshkurtëra me impakt më të menjëhershëm.

- Masat parandaluese nuk janë më pak të rëndësishme se sa zbatimi i ligjit

Shembull tipik është transparenca

KORRUPSIONI: Kuadri i thjeshtë analitik

Si të pakësohen mundësitë për korrupsion?

▶ Reforma strukturore:

- ▶ Numri i dokumenteve, procedurat, kostoja e hapje së biznesit, tregtisë, ndërtimit, regjistrimit të pronës;
- ▶ Pakësimi i numrit të shërbimeve kontrolluese, licensat;
- ▶ Thjeshtëzimim e sistemit tatimor, e tarifave doganore
- ▶ Privatizimi

▶ Ngandonjëherë është - thjesht "burokraci"

▶ Shpesh - vendimet për reduktimin e korrupsionit apo korrrektimin e dështimeve të tregut janë të vështira

- ▶ P.sh. Gjeorgjia në vitet 2000: departamenti i mbrojtjes nga zjarri dhe i sigurisë së ushqimit u mbyllën

▶ Tjetër vendim i vështirë: rregullat përkundrejt diskrecionit

Si të pakësohen mundësitë për korrupsion?

▶ Kontraktimi jashtë sistemit i shërbimeve qeveritare:

- ▶ P.sh. kontrolli i cilësisë në vende më pak të korruptuara (si p.sh. licensimi i shërbimit mjekësor)
- ▶ Prokurimi, drejtimi i doganave

▶ Teknologjia e informacionit

- ▶ Procedurat e automatizuara: p.sh. pagesa e taksave, kërkesat për liçensa, zbulimi i shkeljeve të rregullave të trafikut.
- ▶ Dokumente të digjituara, të centralizuara: one stop shop për shërbime
- ▶ Përdorimi i zgjidhjeve të mbështetura në software për auditimin: administrata tatimore, mbikqyrja bankare,
- ▶ Caktimi i gjyqtarëve për çështjet gjyqësore sipas programeve kompjuterike
- ▶ Prokurimi e-qeverisje
- ▶ Vlera të automatizuara për transfertat sociale

Shanset përkundrejt Probabilitetit: Rradha e Politikave Anti-Korrupsion

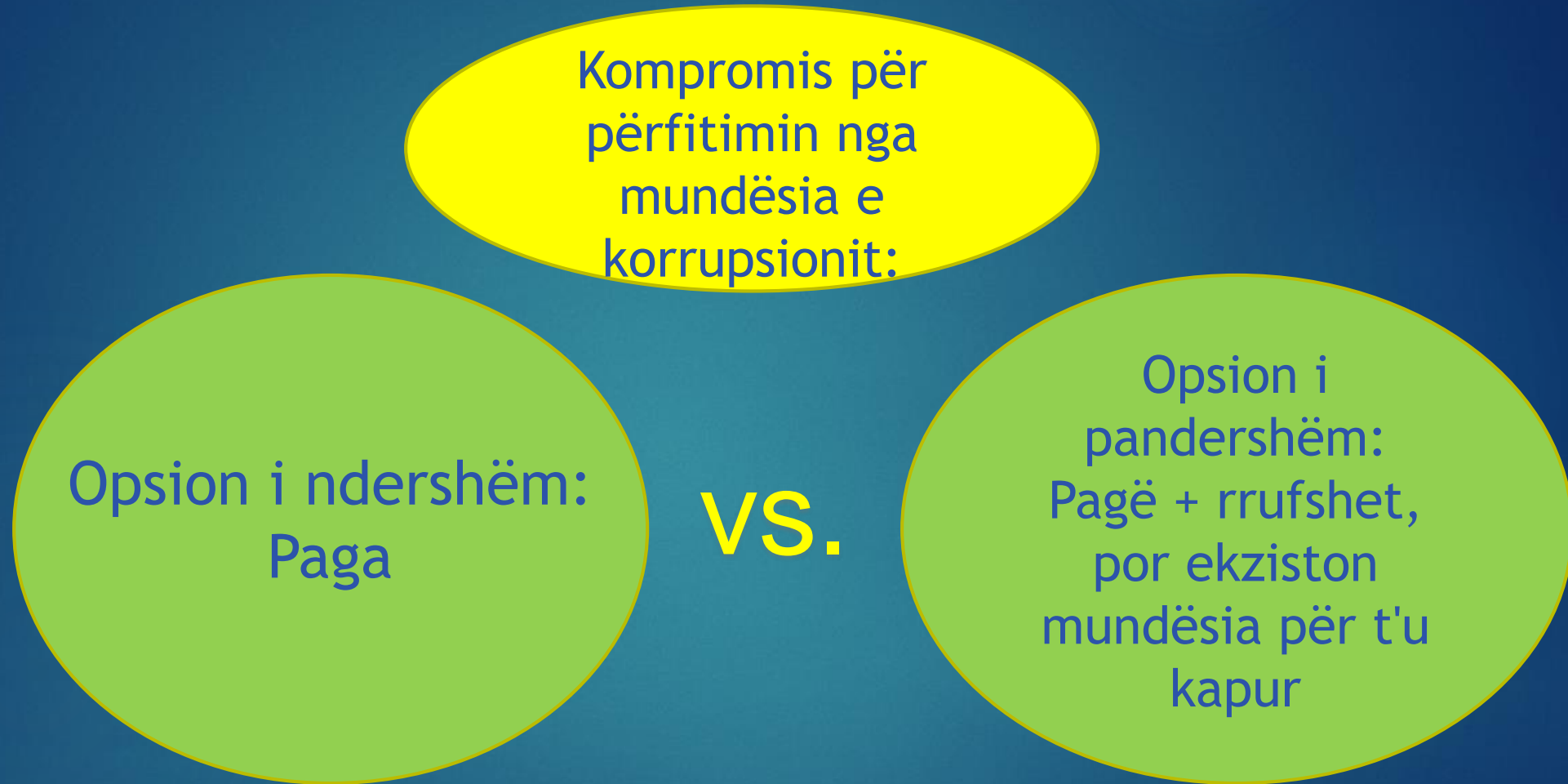

- ▶ Ka rëndësi që ngarkesa të mos rritet duke luftuar korrupsionin
  - ▶ E mundshme nëse rrushfetet përdoren si justifikim për "burokraci" të tepërt
- ▶ ⇒ Shpesh pakësimi i shanseve ka përparësi më të madhe se sa reduktimi i probabilitetit
- ▶ Rrushfetet, shantazhi ekzistojnë edhe nëse rregullat janë OK
  - ▶ Ka rëndësi që edhe ato të luftohen

KORRUPSIONI: Kuadri i thjeshtë analitik

KORRUPSIONI: Kuadri i thjeshtë analitik

- Përbërësit kryesorë: pagat e sektorit publik, shansi për t'u kapur (dhe dënuar),...si dhe kostoja jo-monetare e veprimeve të pandershme

Pagat "efikase" të sektorit publik

- ▶ Pagat↑ → mundësia për veprim të korruptuar ↓
  - ▶ Vetëm nëse dënimi dhe mundësia e zbulimit nuk janë zero!
- ▶ Efekti i pagave efikase me gjasë është më i theksuar në rastet e mospranimit të riskut ose të mospranimit të veprimtarisë së paligjshme
  - ▶ Përfitimet marginale prej të ardhurave të paligjshme pakësohen
- ▶ Efekti është po ashtu më i fuqishëm nëse rritja e pagës mbështetet në meritë dhe është transparente
- ▶ E pamjaftueshme, por me gjasë është masë e nevojshme...
  - ▶ Pjesë e shumë strategjive të suksesshme anti-korrupsion: Gjeorgjia, Singapori

Dënimi dhe Kostoja e Paprekshme e Korrupsionit

- ▶ Dënimi (gjobë, humbje e vendit të punës etj.) $\uparrow \rightarrow$ mundësia e aktit korruptiv $\downarrow$
  - ▶ Përsëri, efekti varet nga mundësia e zbulimit
- ▶ Kostoja e aktit të paligjshëm (reputacioni, kapitali social etj.) $\uparrow \rightarrow$ shansi i aktit korruptiv $\downarrow$
  - ▶ Burokratët mund të zgjedhin vetveten në pozicione publike mbështetur në statusin ose në shpërblimet monetare
  - ▶ Kostoja mund të varet edhe tek besimi, tek çfarë po bëjnë të tjerët, tek kultura
  - ▶ Si rezultat, të njëjtat politika anti-korruptive (paga, gjoba) mund të sjellin korrupsion më të ulët ose më të lartë në vende të ndryshme
  - ▶ Po ashtu, masat të fuqishme ndëshkimore të ushtruara një herë mund të kenë efekt afatgjatë

"Ishujt të gjendjes së shkëlqyer" - Polici e re në Ukrainë

Dënimi dhe Kostoja e Padukshme e Korrupsionit

- ▶ Bërja më të vështirë e procesit të pastrimit të të ardhurave nga korrupsioni = përfitimi efektiv nga korrupsioni është më i vogël
- ▶ Institucionet politike: është më e vështirë të "cenohet" përfaqësimi politik = kostoja efektive e korrupsionit është më e lartë
  - ▶ P.sh. konkurrenca politike, kufizime në kontribute / lobing / ndarja e parregullt e zonave zgjedhore, etj.
- ▶ Zbatimi i ligjit duhet të përqendrohet po ashtu edhe tek sektori privat
  - ▶ Marrin rëndësi qoftë kostoja e masave të përcaktueshme dhe të papërcaktueshme

Kostoja e masave të papërcaktueshme (të padukshme) e shkeljes së rregullave: Memetë e trafikut në Amerikën Latine

Mundësia për t'u kapur: Institucionet zyrtare

- ▶ Mundësia e zbulimit (auditimi etj.) $\uparrow \rightarrow$ mundësia e aktit korruptiv $\downarrow$
- ▶ ...por varet nga shumë kushte:
  - ▶ Edhe auditimet mund të jenë të korruptuara, mund të përdoren për viktimizim dhe shantazh, d.m.th. mund ta përkeqësojnë gjendjen me korrupsion
  - ▶ Zyrat Anti-Korrupsion mund të bëhen të paefektshme për shkak të mangësive ose shtrëngesave institucionale
    - ▶ P.sh. "ngordhja nga uria" e ABC-së në Suedi duke vonuar dhënien e pagave
- ▶ Mirëpo, edhe pse kuadri ligjor efektiv për ACB-të mund të mos jetë i mjaftueshëm, është gjithsesi një komponent i domosdoshëm
- ▶ Roli kritik i udhëheqjes

Mundësia për t'u kapur: Transparenca dhe monitorimi

- ▶ Transparenca, qasja tek informacioni
  - ▶ Rregullat dhe standardet e shpërndarjes së të dhënave, regjistrat e pronës, deklaratat e të ardhurave, procesi i prokurimit
  - ▶ Procesi qeverisës: seanca dëgjimore publike, rekorde stenografike të takimeve të qeverisë etj.
- ▶ Teknologjia e informacionit
  - ▶ Zbulimi i mospajtueshmërisë tatimore, rrjedhjet në shpenzimet sociale, transaksionet financiare të paligjshme
  - ▶ Shkëmbimi global i informacionit
  - ▶ ...por mbani parasysh sigurinë kibernetike dhe mashtrimin kibernetik
- ▶ Inkurajimi i monitorimit nga poshtë
  - ▶ Afëria e qeverisë me popullin (decentralizimi): rritja e konkurrencës politike, konkurrimi me objektiva konkrete
  - ▶ Shtypi i lirë (përfshirë rrjetet sociale), kapitali njerëzor, digjitalizimi: oferta dhe kërkesa për informata për shpërdorimet qeveritare
  - ▶ Ofrimi i rrushfeteve: raportimi inkurajohet...

Inkurajimi i raportimeve: "Ai nuk do të heshtë"

Zbutja e Korrupsionit: Roli i FMN-së

Transparenca

- ▶ Nisma të përgjithshme
  - ▶ Zhvillimi i standardeve ndërkombëtare për transparencë fiskale dhe financiare
  - ▶ Transparenca në industritë nxjerrëse - këto janë të rëndësishme për shkak të masës relative në shumë ekonomi
  - ▶ Mbështetja e standardeve ndërkombëtare për transparencë në pronësinë e korporatave
- ▶ Nismat me objektiva të përcaktuara
  - ▶ Ndërhyrjet me objektiva të përcaktuara për sektorë të ndjeshëm korruptivë (deklarimet e pasurisë; auditimi i transaksioneve mashtruese)

Forcimi i Shtetit Juridik (dënimi)

- ▶ Ngritja e institucioneve të reja të specializuara
- ▶ Një kuadër efikas i pastrimit të parasë për të minimizuar pastrimin e të ardhurave nga korrupsioni
- ▶ Zbatimi i ligjit duke u përqendruar tek sektori privat

Zvogëlimi i numrit të mundësive për korrupsion

De-rregullimi

Rregulloret e shumta dhe të tepërta janë burim i rëndësishëm i korrupsionit

---

De-rregullimi dhe thjeshtëzimi janë gur themeli për strategjinë anti-korrupsion

---

Reforma strukturore, de-rregullimi mbeten gjithnjë në qendër të vëmendjes së Fondit.

Ndërtimi i Institucioneve

Çështja kryesore është zbatimi, ku institucionet luajnë rol kritik.

Marrja e masave për institucione efektive:

Nevojitet kuadër i qartë juridik

Për shembull: një bankë qendrore e pavarur (mandati, mbikqyrja, autonomia operationale dhe financiare, kriteret e emërimit, rregullat e shkarkimit nga detyra, mbrojtja juridike e personelit)

Me ekspertizë teknike të përshtatshme

Institucionet nuk mund të jenë efektive pa kompetencën e duhur teknike

Përfundime

- ▶ Korrupsioni pengon rritjen gjithëpërfshirëse dhe të qëndrueshme
- ▶ Si të zbusim korrupsionin?
  - ▶ Pakësimi i mundësive: reforma strukturore, de-rregullimi, teknologjia
  - ▶ Reduktimi i mundësisë për akte korruptive: pagat e sektorit publik, masat e dënimit (kostoja monetare dhe jo-monetare e korrupsionit), shanse më të mëdha për t'u kapur (sidomos transparenca)
- ▶ FMN-ja është aktive në shumë drejtime
  - ▶ Transparenca, fuqizimi i shtetit juridik (dënimi), reformat strukturore dhe de-rregullimi, ndërtimi i instituioneve

Falemnderit!